

COOPERAREA MILITARĂ ROMÂNŌ-RUSĂ ÎN RĂZBOIUL DIN 1877—1878

NICHITA ADĂNILOAIE

Întrucît cooperarea militară româno-rusă în luptele de la Plevna este bine cunoscută, în cadrul lucrării de față vom aborda, mai ales, negocierile care au dus la alianța antiotomană a celor două țări și colaborarea forțelor lor armate pînă la trecerea Dunării.

Încă din toamna anului 1876 — după ce Turcia refuzase să satisfacă revendicările preconizate de notele diplomatice ale lui M. Kogălniceanu — guvernul român și-a întărit convingerea că pe cale pașnică nu se va putea dobîndi independența statală și că va fi necesară o alianță cu Rusia, în momentul cînd acest imperiu se va hotări să pornească războiul împotriva Porții otomane. Pe de altă parte și guvernantii țariști, întrezărind că se va ajunge la o confruntare militară directă ruso-turcă, se preocupau să-și asigure în România o bază de atac împotriva Porții.

Spre sfîrșitul lui septembrie 1876, întrucît războiul ruso-turc se apropia, iar înțelegerea cu România devenise necesară, țarul Alexandru al II-lea — informat că o discuție cu I. C. Brătianu este dorită și de acesta — a invitat la Livadia, în Crimeia, o delegație a guvernului român în frunte cu primul ministru spre a conveni asupra condițiilor de trecere a armatelor imperiale spre Dunăre.

La convorbirile de la Livadia, cancelarul A. M. Gorceakov a arătat, de la început, că se așteaptă un război cu Turcia, în cursul toamnei sau, cel mai tîrziu, în cursul primăverii și că se dorește o atitudine amicală și un sprijin din partea României. La care delegația română¹ a răspuns că toate simpatiile țării sînt în favoarea popoarelor creștine din Balcani și că guvernul dorește să stabilească cu Rusia cele mai amicale relații. Totodată, I. C. Brătianu a atras atenția miniștrilor țariști că, dată fiind noua situație politică internațională a României — garantată de cele șapte puteri europene —, armatele rusești nu mai pot trece, ca în războaiele anterioare, peste teritoriul țării noastre fără un consimțămînt scris, fără o convenție politică și militară bine precizată. Delegația română a urmărit, de la început, să clarifice cîteva pro-

---

1. Delegația română era alcătuită din : I. C. Brătianu, Gh. Slăniceanu (ministru de război), Theodor Văcărescu (mareșal al palatului) și maiorul Al. Singurov, aghiotant domnesc. (*Documente privind Istoria României, Războiul pentru independență*, vol. I, partea II, Edit. Academiei, București, 1954, p. 331. Citat în continuare : *Documente răzb. indep...*)

bleme în privința raporturilor cu Rusia, pentru ca viitoarea colaborare dintre cele două state să poată fi sinceră, rodnică, și scutită de suspiciuni și pete negre. De aceea, delegația a învederat că România devine un stat independent și că „primele rapoarturi de independență“ trebuie stabilite cu țara care are nevoie de concursul nostru pentru trecerea armatei sale spre Balcani; în consecință, trebuie ca tratatul sau convenția ce se va încheia între cele două guverne să corespundă formelor politice și juridice internaționale. Era apoi necesar ca trecerea armatei ruse să nu se facă în paguba țării, ci să se reglementeze, prin convenție, în mod precis, condițiile de trecere și de trai ale acestei armate în statul român.

Deși țarul și cancelarul Gorceakov nu erau încântați să semneze cu România o convenție politică angajată ci un simplu aranjament tehnic de trecere a trupelor, pînă la urmă oficialitățile ruse — după cum relatează generalul D. A. Miliutin, ministrul de război țarist, — au ajuns la concluzia că „înainte de trecerea frontierei trebuie încheiată o convenție cu România“².

Oricum, convorbirile ruso-române de la Livadia au abordat o sferă largă de probleme, inclusiv posibilitatea organizării și instruirii în România a detașamentelor de voluntari bulgari. Tot acolo I. C. Brătianu a declarat că, la începerea războiului ruso-turc, trupele românești vor fi gata să servească drept avangardă armatei rusești³. Cu alte cuvinte, negocierile româno-ruse de la Livadia, fără a fi consemnate printr-un tratat formal, au dus totuși la o înțelegere asupra colaborării dintre cele două state, în eventualitatea unui război cu Poarta otomană.

Pe baza înțelegerii de la Livadia, negocierile concrete pentru elaborarea convenției româno-ruse s-au desfășurat în lunile următoare la București, unde generalul Ignatiev, — ambasadorul țarist de la Constantinopol — și-a trimis, în secret, mai mulți împuterniciți pentru a discuta cu guvernul român. La început au fost trimiși, la 17 octombrie, doi diplomați care, avînd „cunoștințe speciale“⁴, asupra problemelor din Balcani, urmau să-l informeze pe primul ministru român asupra situației, să-i afle părerea și să poarte doar discuții preliminare. La 16 noiembrie 1876 au sosit la București — în secret și cu nume schimbate — contele Al. Nelidov (consilier al ambasadei ruse de la Constantinopol) și colonelul Mihai Cantacuzino pentru a negocia cu I. C. Brătianu convenția de trecere a armatelor ruse prin România. În plenipotența dată lui Nelidov se preciza că el este autorizat să se înțeleagă cu primul ministru român „asupra eventualităților prevăzute și să încheie convenția militară“, care a fost admisă „în principiu“ de cele două părți. Ignatiev se scuza că nu poate lipsi din Constantinopol spre

2. *Dnevnik D. A. Miliutina*, vol. II, Moscova, 1959, p. 76, 92—94. În privința convorbirilor de la Livadia mai vezi: „Monitorul Oficial“, nr. 39, din 18 februarie 1878, p. 1016—1017; A. D. Xenopol, *Războiele dintre ruși și turci și înfrîntrea lor asupra țărilor române*, vol. II, Iași, 1880, p. 329—331.

3. Vezi Nicolae Ciachir, *România în Sud-Estul Europei (1848—1886)*, Edit. politică, București, 1968, p. 158.

4. Arh. B.C.S., fond. I. C. Brătianu, pach. LVI, dos. 1.

a trata direct cu I. C. Brătianu și de aceea delegă pe Nelidov care este „persoana cea mai autorizată”, să-l înlocuiască și să vorbească în numele său. Ambasadorul rus — spre a fi pe placul interlocutorului — nu uita să-și manifeste dorința de a „contribui la reușita eforturilor patriotice” ale primului ministru, „care răspund atît adevăratelor interese ale României, cît și glorioșului rol istoric pe care ea e chemată să-l joace în Orient”⁵.

Tratatul româno-ruse pentru elaborarea convenției au avut loc la Ministerul de Finanțe al cărui titular era tot primul ministru. I. C. Brătianu a tratat direct cu Nelidov prevederile convenției, fără știrea ministrului de externe — N. Ionescu — care era partizan al neutralității. Pînă la 23 noiembrie negociatorii căzuseră de acord asupra principalelor articole ale proiectului de convenție. Oarecari greutăți a prezentat doar formularea articolului 2 unde partea română insistă ca Rusia să se angajeze că va respecta și apăra integritatea teritorială a statului român. Pînă la urmă, se va accepta punctul de vedere românesc⁶. Discuțiile au continuat totuși și în săptămînile următoare, pentru stabilirea anumitor detalii tehnice; la ele au mai participat atît baronul D. Stuart, agentul diplomatic al Rusiei la București, cît și doi ofițeri — colonelul Bobricov și căpitanul Popov trimiși ai marelui duce Nicolae, comandantul suprem al armatei ruse de operațiuni. De asemenea, la tratative a participat, chiar de la început, și colonelul M. Cantacuzino care avea și misiunea specială de a se interesa de starea tehnică a drumurilor de fier românești și a materialului rulant și de posibilitatea mării capacității de transport a acestora spre a face față deplasării urgente a armatei ruse spre Dunăre⁷.

Spre sfîrșitul anului 1876, cînd proiectul era gata, factorii de conducere din cele două țări n-au mai insistat pentru semnarea convenției întrucît așteptau să vadă mai întii rezultatul conferinței internaționale de la Constantinopol. La propunerea lui I. C. Brătianu, domnitorul Carol a cerut și părerea lui Bismarck în privința oportunității convenției, iar cancelarul german a răspuns că e preferabil pentru România să lase trupele rusești să treacă în virtutea unui tratat decît să se dea pradă Rusiei⁸; totuși să nu se ia „o hotărîre pripită”⁸.

Marele duce Nicolae — ca și generalul Nepocoiciți, șeful Marelui Stat Major al armatei ruse — insistă pentru încheierea urgentă a con-

5. Vezi scrisoarea confidențială trimisă de generalul Ignatiev la 5 noiembrie lui I. C. Brătianu. (Arh. B.C.S., fond. I. C. Brătianu, pach. LVI, dos. 1).

6. În privința tratatelor de la București vezi: Al. Nedilov, *Souventre d'avant et d'après la guerre de 1877—1878*, în „*Revue des deux mondes*”, LXXXV, t. 28, din 15 iulie, 1915, p. 247—253; N. Iorga *Războiul pentru independența României*, București, 1927, p. 60—62; idem, *Istoria românilor*, vol. X, p. 167—168; *Memoriile regelui Carol I*, vol. IX, p. 6—8, 15. (Citat în continuare *Memoriile*).

7. Comisiunea istorică a Marelui Stat major rus, *Războiul ruso-turc din 1877—78 în Peninsula Balcanică. Traducerea făcută cu autorizația Marelui stat major rus de colonel I. Gărdescu, tomul III, (vol. II)*. București, 1906, p. 181 și 182 (citată în continuare *Istoricul oficial rus al războiului*).

8. *Memoriile*... vol. IX, p. 16.

venției și chiar pentru o cooperare militară româno-rusă, deoarece dorea să înceapă războiul „cu forțe efective cât mai mari posibile“ și considera, totodată, că bunăvoința și concursul României, dată fiind poziția ei geografică, sînt indispensabile pentru a facilita desfășurarea campaniei antiotomane⁹. El recunoștea, de la început, că războiul rusoturc, fără participarea sau consimțămîntul României, va fi foarte greu de purtat pentru armata rusă. De aceea, în raportul pe care-l făcea țarului, la 26 decembrie 1876, marele duce atrăgea atenția că „pînă în prezent convenția încă nu a fost semnată“, iar principele Carol, deși „promite să sprijine“ trecerea armatei ruse — influențat, se pare, de Austria și Germania —, refuză „să lupte împreună cu noi“ declarînd că va păstra „o neutralitate totală“ și retrăgîndu-și trupele sale „în interiorul țării“ în momentul cînd cele ruse vor intra în România. „O atare atitudine a României — accentua comandantul suprem al armatei ruse — mă pune într-o situație extrem de grea în ceea ce privește toate dispozițiile preliminare“, referitoare la trecerea trupelor imperiale „prin principate. Fără bunăvoința efectivă a României de a ne ajuta, fără trimiterea cel puțin al unui comisar secret este imposibil de a ne aproviziona din timp cu alimente, de a lua măsuri, ca după ruptura cu Turcia să ne folosim de urgență de căile ferate și de a pregăti toate condițiile pentru precizarea atitudinii trupelor față de locuitori și față de conducerea administrativă a principatului, cu privire la cartiruirea, obținerea de lemne, căruțe etc. În astfel de condiții, armata noastră, intrînd în România, se va afla aproape în aceeași situație ca și cum ea ar fi intrat într-o țară dușmană“¹⁰.

Date fiind condițiile internaționale și cadrul geografic, aprecierea marelui duce Nicolae, în privința rolului important pe care îl avea România în războiul antiotoman, este destul de realistă. Fiind dezinformat de baronul Stuart, el greșește numai cînd afirmă că domnitorul Carol ar refuza să lupte alături de Rusia împotriva Porții Otomane.

În realitate, Carol — după cum s-a exprimat în repetate rînduri — dorea această colaborare militară dar, știind că diplomația țaristă și cea europeană în genere se opune, evita să se angajeze în luptă fără condiții de alianță bine precizate și înainte de toate voia „să păstreze în mîinile sale comanda armatei române și să n-o subordoneze generalilor ruși“¹¹. Acest lucru se pare că l-a discutat domnitorul la jumătatea lui decembrie și cu colonelul Bobricov din Marele Stat major rus, care îl informase că armata rusă, cu un efectiv de 160.000 de oameni, stă gata să intre „în România în trei coloane“¹². După întoarcerea lui Bobricov la Chișinău, generalul Nepocoicițchi a dat instrucțiuni comandantului Corpului XI cum să coopereze cu trupele române. Astfel, el conchidea: „Avem temeiuri că credem că trupele românești vor opera în alianță cu noi.

9. Vezi *Istoricul oficial rus al războiului*, tomul II, p. 4—5.

10. *Sbornik materialov po russko-tureškoj voine 1877—1878 g.g. na Bol-kanskoi polustrove*, S. Petersburg, vol. 22, 1899, p. 14.

11. *Istoricul oficial rus al războiului*, tomul II, p. 5.

12. *Memoriile...* vol. IX, p. 17.

Dacă acest lucru va avea loc, atunci, după toate probabilitățile, două divizii ale lor¹³, cu un total „de 24 batalioane, 8 escadroane și 44 tunuri“, vor fi situate în zona Galați, Brăila încredințată pazei Corpului XI al armatei ruse. „Dacă principele Carol va lua comanda trupelor“ — preciza Nepocoiciți — atunci corpul XI „va trebui să fie sub comanda supremă a lui ; în caz contrar raporturile... cu trupele românești se vor preciza... Printr-un ordin special“¹³. Rezultă din aceste instrucțiuni că ideea cooperării militare și chiar punerea unor mari unități ruse sub comanda supremă a domnitorului român, într-un anumit sector al frontului — unde aveau să opereze și trupele noastre —, fuseseră însușite de Statul major al armatei ruse încă de la începutul războiului. Dacă această idee n-a putut fi pusă în aplicare decît abia în fața Plevnei, vina o poartă țarul și cancelarul Gorceakov care se împotriveau participării României la Războiul antiotoman.

La începutul anului 1877, domnitorul Carol era de părere că „a venit momentul“ de a se iscăli convenția „pentru trecerea armatelor rusești prin țară“, deoarece purtarea guvernului turc, care prin constituția sa a desconsiderat autonomia statului nostru, a rupt orice legătură între România și Imperiul otoman¹⁴. Felicitîndu-l pe marele duce de anul nou, domnitorul își exprima speranța că în legătură cu cooperarea, se vor „împlini toate așteptările dintr-o parte și din alta“. Peste o săptămînă, Carol îi scria tatălui său că, deși poziția României nu-i deloc ușoară — ea putînd deveni în curînd „arena unor mari evenimente politice și militare“ —, el și-a schițat, ca program, de la început : „*A încheia o convenție militară cu Rusia și, de va fi nevoie, a ne bate cu rușii contra turcilor*“¹⁵.

La rîndul său marele duce scriindu-i lui Carol, sublinia că va ține seama de faptul că în drumul spre front al armatei ruse „se află o țară amică a cărei neatîrnare, autoritate și bunăstare“ vor fi respectate. În privința cooperării româno-ruse el propunea însă „o înțelegere practică din punct de vedere curat militar, fără nici un caracter politic“¹⁵. Răspunzîndu-i, la 21 ianuarie, domnitorul ținea să precizeze că acordul oficial „al raporturilor armatei imperiale“ cu autoritățile românești „va fi întotdeauna considerat ca un act politic și, în această calitate, el trebuie să facă obiectul unui aranjament între guvernul rus și cel român“. Totodată — accentua Carol — armata rusă, va „găsi o primire simpatică și frățescă“ la trecerea ei prin România și „cele mai mari înlesniri... chiar dacă actul oficial ar trebui să fie iscălit în ajunul trecerii ei“¹⁶.

În iarna și primăvara anului 1877 — prin corespondență și emisari speciali — s-a păstrat un contact permanent între domnitorul Carol și marele duce Nicolae în vederea pregătirii condițiilor pentru trecerea armatei ruse spre teatrul de război și a viitoarei colaborări militare. S-au stabilit, de asemenea, legături între statele majore ale celor două

13. *Sbornik materialov...* vol. 22, p. 12—13.

14. *Memoriile...* vol. IX, p. 21—22.

15. *Ibidem*, p. 29.

16. *Ibidem*, p. 30.

armate. Încă din ianuarie au sosit în România ofițeri ruși din corpul de ingineri militari pentru a asigura din timp furniturile necesare armatei ruse, inclusiv materialele pentru construirea podului peste Dunăre. Colonelul P. D. Parensov și alți ofițeri ruși au fost trimiși în România să facă recunoașteri și să strângă informații — avînd agenți de legătură bulgari — asupra fortificațiilor, efectivelor militare și deplasărilor trupelor turcești în sudul Dunării. În mai multe rînduri ofițeri de stat major români au fost trimiși la cartierul marelui duce (la Chișinău) și ofițeri de stat major ruși au venit la București pentru a se pune de acord cele două comandamente militare în privința apărării obiectivelor strategice (Calafatul, Barboși) și a se stabili, în principiu, itinerariile și etapele coloanelor ruse în marșul lor spre Dunăre.

Spre sfîrșitul lui martie 1877 cînd — în urma respingerii de către Turcia a protocolului de la Londra — s-a văzut că războiul este inevitabil, negocierile româno-ruse s-au intensificat. Un colonel de stat major, trimis de marele duce Nicolae, i-a relatat domnitorului că s-au dat ordine ca armata rusă să fie „gata de luptă”; însă că ultima decizie depinde de împărat. La 29 și 31 martie baronul Stuart a insistat ca guvernul român să semneze convenția româno-rusă. Primul ministru, I. C. Brătianu, a opinat însă că e necesar să se stabilească mai întii modalitatea părților pentru transportul proviziilor și furniturilor ce se vor vinde armatei ruse, insistînd ca aceste plăți să fie făcute în aur. Peste cîteva zile Rusia va consimți să facă plățile în aur, cum ceruse guvernul român¹⁷.

La 2 aprilie colonelul de stat major Bobricov și căpitanul Popov, aghiotant al comandantului suprem, trimiși de acesta la București, au pledat în fața lui Carol „pentru cooperarea armatei române cu cea rusească” arătînd că „e de dorit să se fixeze de pe acum un plan”. Totodată cei doi ofițeri ruși i-au prezentat lui Carol planul de marș al armatei imperiale potrivit căreia o coloană va trece Prutul pe la Sculeni și se va îndrepta spre Iași, Roman, Focșani, Ploiești, a doua pe la Ungheni, Iași, Vaslui, Tecuci, Focșani, Ploiești și a treia coloană va trece pe la Cahul și se va îndrepta spre Fălciu, Galați și Brăila. Domnitorul — rezervîndu-și hotărîrea definitivă pentru mai tîrziu — i-a însărcinat pe interlocutori să comunice marelui duce: că armata română va ocupa poziții de luptă dincolo de Olt spre a forma intructiva „aripa dreaptă a armatei rusești”, că e necesară trimiterea urgentă a torpilelor spre a putea „închide gura Siretului contra canonierelor turcești” care ar vrea să distrugă podul de la Barboși, că Giurgiul a fost asigurat „printr-o garnizoană destul de tare” împotriva oricărei surprinderi, și la fel va fi pusă „în stare de apărare” și Oltenia. Există speranța că măsurile luate de-a lungul Dunării „își vor atinge scopul și vor asigura marșul armatei rusești”. Cînd punctele principale de pe Dunăre pînă la Olt vor fi luate în primire de armată rusă, trupele românești de aici vor trece în sudul Olteniei¹⁸.

17. *Memoriile...* vol. IX, p. 42—45.

18. *Ibidem*, p. 46—47.

La 4 aprilie 1877 s-a semnat, la București — de către M. Kogălniceanu (care reintrase în guvern cu o zi mai înainte ca ministrul de externe) și baronul D. Stuart reprezentantul diplomatic al Rusiei —, convenția politică și militară româno-rusă prin care România acorda „liberă trecere“ trupelor imperiale spre Dunăre, iar Rusia garanta apărarea și menținerea integrității teritoriale a României¹⁹. La convenția politică, era anexată o „convenție specială“ care cuprindea detalii referitoare la relațiile armatei ruse cu autoritățile românești, la aprovizionare, mijloacele de transport și la modalitățile de plată. Toate cheltuielile ocazionate de transportul și aprovizionarea acestei armate reveneau guvernului rus.

Schimbul de păreri a continuat între România și Rusia, atât în privința problemelor concrete legate de marșul armatei imperiale spre Dunăre, cât și asupra eventualei cooperări militare a celor două state. Generalul Iancu Ghica, noul agent diplomatic român pe lângă cabinetul din Petersburg, a fost trimis la Chișinău să discute cu marele duce Nicolae și cu țarul — care urma să sosească acolo la 10 aprilie — ultimele chestiuni ce interesau țara noastră în ajunul declarării războiului. La 8 aprilie — după cum raportează generalul Ghica — marele duce, arătând că „nu știe sigur când va avea loc declarația de război“, a afirmat, din nou, că el „contează pe colaborarea noastră“ și că nu trebuie să ne temem de amenințările Turciei sau ale Austriei²⁰.

La 12 aprilie 1877, evenimentele precipitându-se, Rusia a declarat Război Imperiului otoman. Cu o zi înainte de declararea războiului, trupele de cavalerie ruse au trecut frontiera României ajungând în seara zilei următoare la podul de la Barboși, pe Siret, spre a-l apăra, întrucât distrugerea acestuia de către turci ar fi întârziat mult transporturile pe calea ferată ale armatei imperiale, implicit înaintarea ei spre Balcani.

Marele duce Nicolae, prin scrisori și emisari speciali a explicat domnitorului și guvernului român intrarea precipitată a armatei ruse prin motive de ordin strategic. Răspunzându-i, domnitorul Carol aprecia greutatea motivelor strategice care au grăbit intrarea armatei imperiale în țară și menționa că acestea „se poartă cu cel mai mare tact“²¹. Și într-o scrisoare trimisă tatălui său, la 17 aprilie, domnitorul sublinia că „soldații ruși și ofițerii se poartă într-un chip ireproșabil și s-au format cele mai bune relațiuni între ei pe de o parte și autoritățile și populațiunile noastre pe de altă“²². Peste o săptămână Carol scria din nou că rușii și românii trăiesc „în cea mai bună înțelegere“, nu s-a ivit „nici un conflict între ei“, iar administrația, poșta, telegraful și căile ferate „funcționează ca în timpuri normale“²³. În privința atitudinii armatei imperiale față de populația română și N. Iorga releva că publicul

19. *Documente răzb. indep.*, vol. II, p. 112.

20. *Ibidem*, p. 147.

21. *Memoriile...* vol IX, p. 63.

22. *Ibidem*, p. 65.

23. *Ibidem*, p. 71.

era cu totul liniștit, observînd că „purtarea bună a rușilor nu seamănă de loc cu aceia din alte ocupații²⁴. Ziarul „Curierul“ din Iași subliniase, de asemenea, că de 10 zile de cînd trupele ruse trec pe acolo nu s-a înregistrat nici un act necuviincios din parte-le; ... pînă la cel din urmă soldat, toți se poartă cu o amabilitate demnă de toată lauda²⁵.

De altfel și poporul român le-a făcut o primire prietenoasă și le-a acordat sprijinul său armatelor ruse ce se îndreptau spre front. Există multe mărturii în acest sens din partea unor comandanți din unitățile rusești. De pildă, la 15 aprilie, comandantul Regimentului 29 de cazaci de la Don raporta șefului său că, la trecerea unității spre Barboși, „numeroși locuitori din Galați“ i-a „întîmpinat cu entuziasm“, cu strigăte de „ura“ și i-a „însoțit pînă departe în afara orașului“²⁶. Peste două zile și generalul Veriovcin, comandantul Diviziei 36 de infanterie, relatează că, deși timpul era ploios, trupele sale au fost „primite de către populație cu mare entuziasm“ și „o mulțime de oameni“ strigau mereu „ura“²⁷. La 25 aprilie generalul A. Sohovski, comandantul Corpului XI de armată — atrăgînd atenția trupelor din Divizia 36 de infanterie, în privința disciplinei și a atitudinii ce trebuie s-o aibă față de locuitori — sublinia că în această țară prietenă „atît autoritățile cît și populația se poartă cu noi atît de curtenitor“²⁸. Consulul rus din Iași, Iacobson, a relevat și el „atitudinea atentă și preventivă“ a locuitorilor ieșeni față de armatele imperiale aflate în trecere prin oraș²⁹.

Convenția româno-rusă a fost votată de parlamentul României la 16 (Camera) și la 17 (Senatul), iar la 23 aprilie țarul Alexandru al II-lea a împuternicit pe cancelarul Al. Gorceakov să ratifice și el această convenție — spre a putea intra în vigoare —, fapt ce se va petrece chiar a doua zi.

Deși nu prevedea și o cooperare militară a trupelor românești, convenția deschidea totuși calea pentru participarea României la războiul împotriva Porții otomane spre a-și cuceri neatîrnarea statală. Toate eforturile și pregătirile țării erau îndreptate în această direcție. Dezideratul guvernului și al națiunii noastre era ca, în cadrul mării campanii militare ruso-turce, România să poarte războiul său propriu contra Porții otomane pentru a înlătura suzeranitatea acesteia și a-și cuceri, cît mai repede, prin forțe și jertfe proprii, independența statală deplină. De aceea, atît domnitorul cît și primul ministru vor insista în cadrul discuțiilor purtate, în lunile aprilie și mai, cu marele duce Nicolae ca armata română — colaborînd pe plan general cu cea rusă — să aibă peste Dunăre o bază proprie de acțiune, o linie de comunicații, un sector distinct de front la vest de Plevna (între riul Isker și Vidin) și o conducere națională. Dorința guvernului român era legitimă și ea dădea

24. N. Iorga, *Războiul pentru independența României...*; 91.

25. Apud „Românul“ din 23 aprilie 1877.

26. *Sbornik materialov...*, vol. 29, p. 35.

27. *Ibidem*, p. 78.

28. *Ibidem*, p. 175.

29. *Vezi Istoria României 1848—1917*, Moscova, 1971, p. 228. (Redacționnaia kollegia : V.N. Vinogradov, I. S. Grosul, I. A. Pisarev, P. V. Sovetov).

posibilitatea armatei noastre să-și dovedească pe cîmpul de luptă în-creaga sa capacitate militară, iar la încheierea păcii se putea aprecia, în mod concret, contribuția României la victoria finală.

Din memoriile lui Carol reiese că marele duce Nicolae a propus cooperarea militară încă din decembrie 1876, dar neprecizînd condițiile acesteia — sau căutînd să scutească Rusia de orice aranjamente politice — nu s-a putut încheia un tratat concret în această privință. Oferta României era pentru o cooperare onorabilă, cu angajamente politice și militare concrete, între două state care se respectă reciproc. La 20 aprilie 1877 primul ministru s-a dus la marele duce, la Chișinău, pentru a stabili precis „condițiile pentru cooperarea trupelor române cu cele rusești” insistînd ca domnitorul să aibă absolută independență de comandă asupra armatei române³⁰. Nu s-au putut stabili aceste condiții nici în cadrul discuțiilor purtate de I. C. Brătianu la Chișinău, nici în schimbul de scrisori dintre Carol și comandantul suprem al armatei ruse, schimb făcut prin intermediul căpitanului Popov și a colonelului Greveanu. S-a convenit doar ca pe măsură ce armata rusă va ajunge la Dunăre, și va prelua apărarea fluviului pînă la Turnu Măgurele, trupele române să treacă toate în Oltenia, avînd de apărât acea regiune și de acoperit „aripa dreaptă a armatei rusești”³¹.

Convorbirile dintre cele două comandamente militare s-au intensificat la începutul lunii mai odată cu venirea marelui duce la Ploiești și stabilirea cartierului rusec în acel oraș. La 2 mai — cu ocazia vizitei lui Carol la Ploiești — marele duce stăruia din nou ca armata română să participe direct la operațiuni, întrucît trupele ruse ce le are la dispoziție nu-s suficiente pentru a scoate la capăt însărcinarea ce i s-a dat. El se destăinuie apoi lui Carol că diplomația rusă se amestecă în conducerea războiului oprînd pe sîrbi³² de a participa; de aceea speră să poată conta cel puțin pe armata română care să apere malul stîng al Dunării pînă ce va termina marșul trupelor imperiale. Domnitorul, deși arată că are de gînd să-și mențină întru totul armata sub conducerea sa, precizează că totuși garnizoanele de la Oltenița și Giurgiu vor mai rămîne acolo, pe poziții, pînă vor fi înlocuite de forțe îndestulătoare rusești și numai atunci vor trece și ele la grosul trupelor române din Oltenia. Carol îi declară apoi interlocutorului că atît el cît și armata română „ard de dorința de a intra în acțiune” și de aceea dorește „să discute și să fixeze cu Marele cartier rusec” condițiile cooperării³³.

În ziua următoare a avut loc vizita marelui duce la București; apoi s-au purtat discuții directe între șefii celor două state majore — generalul Nepocoicîtchi și colonelul Slăniceanu — în privința colaborării militare. La 7 mai au continuat, la Ploiești, convorbirile dintre Carol și Nicolae, la ele participînd și Slăniceanu și generalii din Marele cartier rusec. La această lungă consfătuire militară, rușii au cerut ca armata

30. *Memoriile*... , vol. IX, p. 67.

31. *Ibidem*, p. 68—71.

32. *Ibidem*, p. 80.

33. *Ibidem*, p. 78.

română să aibă în Bulgaria „o bază de operațiuni proprie a sa, cu sprijinirea aripei stîngi pe riul Isker“³⁴. Într-o altă consfătuire militară de la Ploiești, domnitorul a ridicat din nou problema sectorului propriu de front, insistînd ca zona dintre Vidin și Rahova „să fie rezervată armatei române“. Se pare că marele duce ar fi acceptat, pentru moment, această idee și ar fi cerut lui Carol „să-și treacă armata peste Dunăre pe la Vidin“, domnitorul promițînd că va căuta să facă recunoașterile necesare³⁵.

Luna mai a adus însă și o complicare a negocierilor româno-ruse, privind cooperarea militară, cauzată de opoziția guvernului țarist față de participarea României la război. La 10 mai, generalul Miliutin, ministrul de război țarist comunica marelui duce că, după opinia împăratului, „ajutorul românilor peste Dunăre nu este de fel necesar. Ei trebuie să-și apere numai propriul lor teritoriu“.³⁶ În aceeași zi, agentul român de la Petersburg — după discuții cu Gorceașkov și cu Giers — raporta lui M. Kogălniceanu că guvernul rus declină pentru moment oferta de cooperare militară „de teamă ca nu cumva cooperarea noastră să compromită Rusia în fața puterilor și să nu dea loc la complicații“; de asemenea, cabinetul imperial „evită să ia angajamente, ori care ar fi ele, a priori față de noi“. Totodată, Iancu Ghica adăuga că Marele cartier general rus „ar voi cooperarea cu condiția ca armata română să fie sub conducerea marelui duce“³⁷. Peste cîteva zile, țarul Alexandru al II-lea a dat și el un răspuns negativ agentului nostru declarînd că nu povățuiește România să lupte alături de Rusia peste Dunăre, iar în cazul cînd guvernul de la București vrea să facă pe cheltuiala și riscul său, un război ofensiv „armata română se va pune sub comandamentul suprem al armatelor imperiale“³⁸. La 17 mai, prin nota cancelarului Gorceașkov — transmisă de contele Nelidov — s-a dat și răspunsul oficial în care — după ce se respingea propunerea României de a lupta pe un teren de operațiuni separat — se preciza: „Rusia n-are nevoie de concursul armatei române. Forțele pe care le-a pus în mișcare pentru a lupta cu Turcia sînt mai mult decît suficiente ca să atingă înaltul scop pe care și l-a pus împăratul începînd războiul actual“. Se menționa că dacă totuși România, din considerente proprii și de onoare — care reiese „din limbajul presei locale“ —, se crede îndreptățită să întreprindă „o acțiune ofensivă contra Imperiului otoman“, aceasta nu trebuie să stingherească executarea planului general rusesc. În încheiere, i se cerea guvernului român să opteze între o abținere „de la orice operațiune agresivă contra turcilor“ și o acțiune comună sub comanda superioară rusă³⁹.

34. *Ibidem*, p. 80—81.

35. *Ibidem*, p. 94.

36. *Sbornik materialov...*, vol. 22, p. 143.

37. *Documente răzb. indep.*, vol. III, p. 29—30.

38. *Memoriile...*, vol. IX, p. 91.

39. Vezi textul notei în: *Memoriile...* vol. IX, p. 91—93; N. Iorga, *Războiul pentru independența României...*, p. 107—109; și, fragmentar în *Istoricul oficial rus al războiului...*, tomul III, p. 8—9. Este de notat că și generalul Kuropatkin,

Din nota lui Gorceacov rezulta, totodată, că guvernul țarist subaprecia valoarea numerică și combativă a trupelor turcești, care erau înzestrate cu armament modern. Marele cartier general rusesc, deși dorea — după cum am arătat — de la început colaborarea armatei române, nu va putea să impună diplomației punctul său de vedere decât abia în iulie 1877, când se va constata că efectivul și rezistența forțelor turcești din Balcani era mai mare decât se prevăzuse. În adevăr, armata turcească existentă, în iulie, în partea centrală și nord-estică a Peninsulei balcanice, se ridica la 235.000 de soldați (infanterie, artilerie cavalerie), iar trupele ruse aduse pe acest front, inclusiv legiunea bulgară, abia atingeau 173.000 de oameni⁴⁰.

Existența în Imperiul țarist a celor două curente — al diplomației și al comandamentului militar suprem — în privința cooperării cu România este consemnată și de lucrarea oficială rusă asupra războiului. Astfel, se arată că în timp ce comandamentul de căpetenie, considerând indispensabil să înceapă războiul cu efective mai mari, „dorea să aibă cât mai curînd concursul românilor” și insistă asupra acestuia „în raporturile sale cu prințul Carol”, diplomația rusă ridica obstacole în calea cooperării militare; țarul însuși opina că „participarea românilor nu era necesară pentru operațiunile de dincolo de Dunăre”. Cu toate acestea — și în afară de orice convenție diplomatică — situația geografică și politică a României o făceau „aliata naturală a Rusiei”, căci apărîndu-și teritoriul contra turcilor a acoperit „concentrarea armatei rusești”, iar după trecerea Dunării a asigurat comunicațiile din spatele frontului. După pregătirea terenului pentru o acțiune comună a României și Rusiei contra Imperiului otoman „rămînea încă chestiunea formei acestei participări și a condițiunilor reciproce”. Guvernul român era circumspect și înainte de a face pasul decisiv voia să obțină „de la Rusia garanții personale”, iar domnitorul Carol „dorea înainte de toate să păstreze în mîinile sale comanda armatei române și să *n-o subordoneze generalilor ruși*”⁴¹. În altă parte se menționa că nici nota lui Gorceacov, nici relațiile personale ale domnitorului cu țarul, nici faptul că miniștrii I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu recunoșteau nevoia „de a împinge operațiunile armatei române peste Dunăre” n-au dus la încheierea unei convenții formale de colaborare și „de aceea românii vor respinge, la

---

fost șef de stat major al generalului Scobelev în timpul campaniei din 1877, în articolele sale retrospective arată că „rușii la început nu aveau de gînd să lase armata română să opereze activ pe teatrul de război din Bulgaria, sau cel puțin numai cu condițiunea de a fi pusă sub ordinea generalilor ruși. N-aveau încredere în valoarea ei. Cu toate acestea — adaugă autorul — nu puțin i-au ajutat românii pe ruși chiar la începutul campaniei” (Kuropatkin, *Critice retrospective asupra războiului ruso-turc din 1877-78*. Prelucrate de maiorul german Krahmer și traduse de căpitanul C. I. Creangă, vol. I, 1886, p. 157).

40. Vezi T. C. Văcărescu, *Luptele românilor în rebelul din 1877—1878*, București, 1887, p. 168. Cifrele efectivelor celor două armate nu concordă la toți autorii, dar cei mai mulți arată că turcii aveau la începutul campaniei, în Balcani, cel puțin cu 50.000 de soldați — abstracție făcînd de trupele neregulate — mai mult decât ruși.

41. *Istoricul oficial rus al războiului*, tomul II, p. 5—6.

nceputul lui iulie, „propunerea generalului Krüdner de a ocupa Nicopole“⁴².

Schimbul de păreri între factorii politici și mai ales militari ai celor două țări vor continua în tot cursul verii anului 1877, ducând deseori la înțelegeri de colaborare parțială între diferite unități românești și rusești, dar o cooperare a întregii armate române, peste Dunăre, nu s-a putut realiza decât atunci când guvernării țariști s-au văzut într-o situație critică în urma înfringerilor de la Plevna și au fost nevoiți să treacă peste orgoliul lor de mare putere și să solicite concursul trupelor noastre.

În 1877, România nu avea o armată numeroasă. Prin mobilizările făcute, începând din luna aprilie, armata română și-a mărit simțitor efectivele, ajungând la circa 120.000 de oameni, din care „58.700 constituiau armata de operațiuni sau de „prima linie“, 7.000 dorobanți și călărași pentru paza graniței și ordinei, 14.000 recruții anului 1877, apoi 16.000 garda orășenească și aproximativ 30.000 batalioanele de miliții sau trupele de „a doua linie“.

După mobilizarea armatei, cele patru divizii românești și-au desfășurat efectivele pentru a acoperi întreaga linie a Dunării de la Turnu Severin la Barboși. Misiunea armatei române, în prima fază a campaniei, era de a apăra de turci linia Dunării, implicit de a proteja înaintarea trupelor rusești spre Balcani, unde aveau să se desfășoare principalele bătălii împotriva oștilor otomane. Acest lucru a ușurat marșul armatei ruse și ocuparea dispozitivelor din stînga marelui fluviu. De altfel, în lucrarea oficială rusă asupra războiului de la 1877 se apreciază că înainte de concentrarea trupelor, Dunărea avea o mare importanță „ca linie de apărare ce acoperea desfășurarea strategică a armatei“⁴³. Diviziile a I-a și a II-a — constituind Corpul I de armată — au luat poziții de luptă în Oltenia, iar diviziile a III-a și a IV-a — formînd Corpul al II-lea — în sudul Munteniei. Punctele cele mai amenințate de inamic fiind Calafatul și Bucureștii, s-a hotărît ca o bună parte din trupe să fie concentrate în jurul acestor orașe pentru a preveni și respinge o eventuală incursiune, adică pentru a împiedica pe turci să mute teatrul de operațiuni pe pămîntul românesc.

În prima jumătate a lunii mai, pe măsură ce armatele ruse au ajuns la Dunăre, acestea — conform unei înțelegeri dintre cele două comandamente militare — au preluat apărarea fluviului pînă la gura Oltului, iar cele două divizii românești s-au deplasat în sudul Olteniei pentru a întări unitățile de acolo, și a acoperi, totodată, aripa dreaptă a armatei rusești⁴⁴. Intervalul de timp scurs pînă la trecerea Dunării

42. *Ibidem*, tomul III, p. 9.

43. *Ibidem*, tomul I, p. 17.

44. Vezi *Memoriile* . . . , vol. IX, p. 46, 61—72 și 78.

a fost folosit de armata română — în afară de apărarea teritoriului — pentru a face presiuni asupra turcilor din Nicopole, Rahova și Vidin, a bombarda obiectivele lor, a fortifica pozițiile de pe malul stîng și a-și perfecționa pregătirea de luptă.

Acoperirea Dunării executată de armata română în perioada aprilie—august a avut o mare importanță politică și militară scutind teritoriul național de a deveni teatru de operațiuni și redînd încrederea poporului în forțele sale. La adăpostul ei s-a putut înlăptui actul de la 9 mai cu convingerea fermă că el va fi apărat în fața forțelor dușmane. Pe drept cuvînt, acoperirea Dunării este considerată „parte constitutivă a războiului de la 1877” și ca „prima secțiune cronologică a acestuia”⁴⁵. Întrucît se bănuia că turcii — cum au făcut în războaiele anterioare cu rușii — vor încerca să-și creeze capete de pod la nord de fluviu — la Calafat și în alte locuri —, ocuparea din timp și fortificarea acestor poziții de trupele române au contracarat tentativele otomane. Dispozitivul adoptat de la început de armata noastră a permis executarea unei apărări active și dinamice în funcție de situațiile ivite, iar înapoia dispozitivului român trupele ruse și-au putut executa nestingherite marșul spre Dunăre și apoi spre teatrul de operațiuni balcanice⁴⁶. Ziarul britanic „The Times” — apreciind această situație — scria la 23 mai 1877 următoarele: „Trupele române, protejînd propria lor frontieră pe Dunăre, au făcut un mare serviciu rușilor, prin faptul că au împiedicat pe turci să ocupe și să fortifice capete de pod pe malul nordic”⁴⁷.

E de subliniat că, deși n-a existat un tratat de cooperare militară propriu zisă între Rusia și România — pe frontul balcanic — colaborarea dintre armatele celor două țări a funcționat, de fapt, de la începutul pînă la sfîrșitul războiului împotriva Imperiului otoman. Această colaborare s-a realizat în prima fază în acțiunile întreprinse pentru apărarea liniei Dunării, iar apoi în bătăliile din Bulgaria.

Preluarea treptată de către armata rusă a pozițiilor de apărare a Dunării, de la Călărași la Turnu Măgurele, în prima jumătate a lunii mai, s-a făcut în cea mai perfectă ordine; necreîndu-se nici un fel de fisuri în sistemul defensiv de care să fi putut profita inamicul de pe malul drept al fluviului. Pe măsură ce trupele ruse soseau în diferite puncte strategice, unitățile românești le predau pozițiile — inclusiv tranșamentele pentru instalarea bateriilor de artilerie — și le informau asupra efectivelor și a fortificațiilor de pe malul opus al Dunării. Atît aprecierile comandanților români cît și a celor ruși concordă în acest sens.

La 8 mai, de pildă, generalul Gh. Manu, comandantul Diviziei a IV-a române telegrafia Marelui Cartier General următoarele: „Astăzi

45. General maior Constantin Olteanu, *Măsurile luate de comandamentul român pentru acoperirea Dunării în perioada aprilie — august 1877*, în „Revista de istorie”, XXIX, nr. 4/1976, p. 565.

46. *Ibidem*, p. 567.

47. Apud Generalul Radu Roșetti, *Cîteva extrase din presa engleză 1877—1878*, în „Anuarul Institutului de istorie națională”, IV, București, 1927, p. 368-369.

4 1/2 ore generalul Aller a intrat în Oltenița cu 1 regiment infanterie, 1 cazaci, o baterie artilerie. L-am întâmpinat la barieră cu ofițeri superiori. Dînsul a pus de a defilat trupa sa dinaintea noastră. Miine la 6 ore dimineața-i voi întoarce aceeași politeță. De [cu] noapte-i predau pozițiunile și [re] trag trupele pentru a le pregăti de marș. După defilare pornesc. Astă seară am arătat generalului Rauch poziția bateriilor și a avanposturilor noastre⁴⁸. La rîndul său, generalul rus Aller, comandantul Diviziei XXXII infanterie, raporta comandantului Corpului VIII de armată că la 8 mai a sosit în orașul Oltenița, iar a doua zi „trupele românești (4 batalioane, 4 escadroane și 12 tunuri) . . . au plecat din Oltenița spre București și apoi la Caracal“. Aceste trupe, care „erau sub comanda generalului Manu“, au informat că „la Turtucaia se află pînă la 3000 oameni“⁴⁹. La fel s-a procedat și în alte zone de pe linia Dunării. Comandantul Brigăzii 4 de pușcași — generalul Tveținski —, arătînd că unitățile românești vor părăsi, la 10 mai, satul Slobozia de lingă Giurgiu, ordona soldaților săi: „veți prelua poziția de artilerie pe care o ocupă în prezent românii, dacă veți găsi că este cea mai bună“⁵⁰.

Este de precizat că în prima decadă a lunii mai trupele ruse intenționau să intre în dispozitiv pe linia Dunării pînă la Corabia sau chiar pînă la Jiu, iar un regiment de cazaci a trecut chiar în dreapta Oltului. Primind apoi dispoziții de la comandantul suprem, toate unitățile s-au retras spre Turnu Măgurele. Mai tîrziu, după trecerea Dunării de către armata rusă, tot pe bază de înțelegere, unități românești de infanterie și artilerie au fost aduse din nou dincoace de Olt — pînă în apropiere de Zimnicea — pentru a prelua de la ruși apărarea unor poziții strategice de pe malul stîng al marelui fluviu⁵¹. Zelul acestor unități românești, a fost subliniat de comandanții ruși⁵².

Numeroase documente confirmă aceste realități. Astfel, la 6 mai generalul Manuelov, comandantul Diviziei a VIII-a de cavalerie rusă, arată că „trupele române vor supraveghea pe inamic“ pînă cînd unitatea sa „va ocupa tot țărmul Dunării de la rîul Vedea la rîul Jiu“. De asemenea, el subliniază că „ar fi foarte util“ să se stabilească „legătura cu trupele române ce se găsesc la Caracal“⁵³. Peste două zile, generalul Levițchi șeful adjunct al Statului Major al armatei ruse a informat pe Manuelov că „trupele române vor ocupa malul Dunării de la rîul Olt pînă la Jiu“ și prin urmare divizia sa trebuie să se mărgi-

48. Document în colecție particulară.

49. *Sbornik materialov* . . . , vol. 22, p. 153—154. Vezi și schimbul de scrisori între generalii Aller și Manu (*Ibidem*, vol. 29, p. 345).

50. *Ibidem*, vol. 29, p. 351.

51. Din schimbul de scrisori și telegrame între comandanții ruși și români rezultă că la 24 iunie unități românești preluaseră deja pozițiile de la Turnu Măgurele și Flămînda înlocuind trupele rusești care au trecut apoi peste Dunăre (*Ibidem*, vol. 31, p. 57, 81, 94, 110—115, 130).

52. Sînt lăudate mai ales bateriile comandate de căpitanul Alexandrescu, locotenentul Ștefănescu și sublocotenentul Popovici (*Ibidem*, p. 162).

53. *Ibidem*, vol. 29, p. 312.

nească numai la sectorul dintre Vedea și Olt⁵⁴. Tot atunci Manuelov a raportat generalului Vannovsky, comandantul Corpului al XII-lea de armată, că divizia ce o comandă a ocupat deja „linia de la Vedea pînă la Corabia“, dar acum a primit ordin să nu treacă Oltul, „dincolo de care veghează trupele române“ și să țină „legătura cu ele“⁵⁵. În aceeași zi generalul Manuelov cere comandantului Regimentului 8 cazaci de la Don să se întoarcă la Turnu Măgurele și să lase pe malul drept al Oltului numai un detașament de 50 de soldați prin care să țină „legătura cu trupele române“⁵⁶.

Regimentul 8 de cazaci a mai rămas însă cîtva timp în dreapta Oltului, iar în zilele de 14 și 15 mai — după cum raportează comandantul său, colonelul Jeltonojchin, — a participat, alături de bateriile românești de la Corabia, la respingerea a două monitoare cuirasate turcești care veniseră să remorcheze vasele ce staționau lîngă malul stîng al Dunării. Cu această ocazie sutașul Cniazev și 60 de cazaci voluntari — cu permisiunea ofițerilor — au participat chiar la dirijarea focului unei baterii românești și la alcătuirea lanțului de trăgători împotriva monitoarelor atunci cînd acestea se apropiaseră de mal. Grav avariate, cuirasatele otomane au fost nevoite să se retragă. Acțiunea fiind încununată de succes, artileriștii români „au cerut cazacilor să vie și pe viitor la baterie, dacă se va repeta o nouă bombardare“, accentuează Jeltonojchin⁵⁷. La sfîrșitul lui mai, spre a împiedica circulara pe Dunăre a monitoarelor otomane, care stînghereau transportul materialului de pod — în vederea trecerii marelui fluviu —, șefii Statelor Majore ale celor două armate — rusă și română — au convenit ca o baterie rusă cu 4 tunuri de calibru mare să fie instalată lîngă Corabia⁵⁸. S-a luat această hotărîre întrucît tunurile de cîmp românești nu puteau lupta cu destul succes contra cuirasatelor. Bateria a fost construită de trupele române și a fost lăsată în paza lor. La 3 iunie colonelul Slănicianu șeful Statului Major al armatei române îl informa pe generalul Nepocoicițchi că detașamentul respectiv de artilerie a plecat deja de la Caracal spre Corabia⁵⁹. De altfel, șefii celor două State Majore se informau reciproc și în privința oricăror mișcări de trupe inamice ce se observau pe malul drept al Dunării⁶⁰.

În vederea începerii ofensivei armate rusești în Balcani se impunea, în primul rînd, nimicirea flotei turcești de pe Dunăre care — numărînd 27 de bastimente : canoniere cuirasate, monitoare și alte vase

54. *Ibidem*, p. 337.

55. *Ibidem*, p. 336.

56. *Ibidem*, p. 337. La 10 mai, generalul Krüdner, comandantul Corpului IX de armată sosind la Slatina, a trimis pe căpitanul Birgher la Caracal să ia legătura cu comandantul trupelor române de acolo spre a primi informații în privința dislocării unităților în dispozitivul de apărare și a eventualelor încercări ale inamicului de a ataca malul stîng al Dunării. (*Ibidem*, p. 369).

57. *Ibidem*, vol. 22, p. 194—196.

58. *Ibidem*, vol. 30, p. 93.

59. *Ibidem*, p. 180.

60. *Ibidem*, p. 181, 197, 340

de război, înzestrate cu 80 de tunuri⁶¹ prin patrulările și bombardamentele sale — constituia un obstacol serios la construirea podurilor și, în genere, la trecerea fluviului. Vasele românești — *România*, *Fulgerul*, *Ștefan cel Mare*, și *Rîndunica* — au fost puse la dispoziția armatei ruse pentru a contribui la această acțiune. La 29 aprilie a fost aruncat în aer un monitor turcesc care venise să bombardeze Brăila, iar în noaptea de 12 mai un al doilea, în brațul Măcinului. La scufundarea celui de al doilea monitor turcesc un rol important l-a avut maiorul român I. Murgescu care — împreună cu locotenenții ruși Dubașov și Testacov — a înaintat fulgerător cu o șalupă izbutind să lovească cu o torpilă de școndru vasul cuirasat inamic ce avea 5 tunuri și 132 de oameni la bord⁶². Treptat — prin baraje de torpile — și celelalte bastimente turcești din această parte a Dunării au fost făcute inofensive.

Îndată ce flotila turcească a fost făcută inofensivă, iar grosul trupelor ruse a fost concentrat pe anumite poziții strategice, au început pregătirile pentru trecerea Dunării. La 10 iunie corpul la XIV-lea al armatei ruse, îmbarcat pe plute și pontoane, a trecut în nordul Dobrogei și a cucerit în scurt timp localitățile: Măcin, Isaccea, Tulcea și Hirșova, stabilindu-se pe un aliniament între Cernavodă și Constanța.

Trecerea principală a Dunării s-a făcut însă pe la Zimnicea în noaptea de 14 spre 15 iunie. Conform unei înțelegeri dintre comandamentul rus și român, toate bateriile noastre de artilerie, instalate pe marginea Dunării, de la Calafat la Flămînda, în zilele de 14—16 iunie, au ținut sub un bombardament continuu pozițiile inamice de pe malul drept pentru a distrage atenția turcilor și a-i împiedica totodată să trimită ajutoare unităților din jurul Șiștovului. Primul corp de armată rus, care a trecut Dunărea pe diferite ambarcațiuni, a reușit să cucerească pînă în seara zilei de 15 iunie Șiștovul și împrejurimile sale. În zilele următoare, construindu-se un pod de pontoane⁶³, au trecut Dunărea alte corpuri ale armatei ruse, împreună cu batalioanele de voluntari bulgari care fuseseră instruite în tabăra de la Ploiești, iar acum erau înglobate în avangarda armatei ruse de sub conducerea generalului Gurko.

După trecerea Dunării, armata principală rusă a început cunoscuta ofensivă spre sud, cucerind Tîrnovo, Șipca și ajungînd — la 14 iulie — la Stara Zagora, dincolo de Balcani. Avangarda condusă de Gurko nefiind însă susținută, la timp, de alte unități și întîmpinînd forțe turcești superioare, a fost nevoită să se retragă îndărăt pe crestele Balcanilor. Aici, unitățile ruse și voluntarii bulgari au rezistat eroic în fața armatei otomane, nepermițîndu-i să reocupe trecătoarea Șipca. Paralel cu aceasta, gruparea de est a armatei ruse a înaintat spre Rusciuc și Osman Bazar fiind oprită pe un aliniament de-a lungul rîului Lom.

61. Vezi Eugeniu Botez și N. Kirișescu, *Războiul pe Dunăre (operațiunile fluviale și maritime din războiul ruso-româno-turc (1877—1878))*, vol. I, 1904, p. 25—26.

62. *Ibidem*, p. 60—63.

63. Căpitanul de marină Novosilschi, însărcinat cu transportarea pe Dunăre a materialului pentru podul de la Zimnicea, raporta, la 17 iunie, generalului Nepocoičchi că „trupele românești își îndeplinesc admirabil datoria”, protejînd aceste transporturi fluviale. (*Sbornik materialov...*, vol. 30, p. 402).

În România au fost urmărite mai ales acțiunile aripei de vest a armatei ruse — care se îndrepta spre Nicopole — deoarece acestea, desfășurându-se în apropierea Dunării, au antrenat și trupele noastre. Această aripă, formată din corpul al IX-lea de armată — comandată de generalul Krüdner — avea misiunea să asigure flancul drept al coloanei care înainta spre Balcani. La 4 iulie, după o luptă îndârjită, armata rusă condusă de Krüdner a intrat în cetatea Nicopole. În lupta pentru cucerirea Nicopolei o contribuție de seamă au avut bateriile de artilerie române și ruse instalate la Islaz, Flămînda și Turnu Măgurele, care au bombardat intens partea de nord a cetății în timp ce corpul al IX-lea o ataca dinspre sud. La 4 iulie generalul Stolipin, raportînd că Nicopolul s-a predat, sublinia că în ziua precedentă, „concomitent cu ofensiva Corpului IX“, împotriva acestei cetăți a operat „energic cu artileria de asediu și cu cea românească pe flancul stîng... lovînd pe inamic în spate“ și ușurînd astfel ofensiva cavaleriei ruse⁶⁴. Ambulanța română a transportat apoi la spitalul din Piatra Olt pe răniții ruși de la Nicopole. După cucerirea Nicopolei, armata rusă a încercat să ocupe Plevna, unde se instalase de curînd Osman Pașa cu circa 35.000 soldați veniți din Vidin. Atacul asupra Plevnei — desfășurat la 8 iulie — a fost impetuos, dar, în fața superiorității numerice a turcilor, rușii au fost siliți să se retragă, deși izbutiseră să pătrundă pînă în oraș. La 18 iulie, rușii au dat o nouă bătălie pentru cucerirea Plevnei fiind însă și de data aceasta respinși cu mari pierderi, deoarece turcii ridicaseră, între timp, puternice fortificații și totodată își sporiseră forțele⁶⁵.

Pentru a ataca cu forțe sporite Plevna, marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatei rusești, ceruse — prin intermediul lui Krüdner — generalului Gh. Manu, comandantul Diviziei a IV-a române, să treacă Dunărea cu unitatea sa spre a lua în primire cetatea Nicopole și pe cei 7000 de prizonieri turci ce existau acolo. Generalul român a refuzat, bineînțeles, să execute această trecere deoarece nu putea primi ordine decît de la conducătorul ori de la guvernul țării sale⁶⁶. Marele duce a cerut atunci domnitorului să aprobe trecerea Diviziei a IV-a peste Dunăre, dar atît Carol cît și guvernul au refuzat, întrucît Rusia nu acceptase să semneze o convenție specială de cooperare militară — cu garanții și angajamente reciproce — și nici nu consimțise ca armata

64. *Sbornik materialov...*, vol. 31, p. 212.

65. Vezi *Istoricul oficial rus al războiului*, tomul III, p. 225—239; *Istoricul războiului din 1877—1878...* partea I-a, p. 243—248; Mouzaffer pacha, *Défence de Plevna*, Paris, 1889, p. 34—47.

66. Vezi: Marquis de Grammez de Wardes, *La guerre russo-turque 1877-1878*, Paris (f.a.), p. 98. (Autorul, căpitan de artilerie, era martor ocular); General St. S. Fălcoianu, *Istoria războiului din 1877—1878 (ruso-româno-turc)*. Curs profesat la Școala superioară de război, București, 1895, p. 87—88; *Istoricul războiului din 1877—1878. Participarea României la acest război*. Lucrare făcută de mai mulți ofițeri. Partea I-a, București, 1887. De altfel, încă de la 4 iulie, marele duce Nicolae telegrafiasse generalului Krüdner: „Ordonăți trupelor românești să ocupe imediat Nicopole“. (*Sbornik materialov...*, vol. 32, p. 41).

română, să aibă o comandă națională și un sector de front separat⁶⁷. De altfel — după cum am menționat — trupele române colaboraseră cu cele rusești încă de la începutul războiului și fără această convenție militară.

La 12 iulie 1877, în urma unei noi invitații a Marelui cartier rus (comandamentul suprem) și a „insistențelor personale ale împăratului“, domnitorul Carol a ordonat ca o brigadă de infanterie și una de cavalerie din Divizia a IV-a să treacă Dunărea pentru a ocupa Nicopole și a coopera cu trupele rusești la luptele din Bulgaria⁶⁸.

Din cauza lipsei mijloacelor de transport, primele unități românești au trecut Dunărea — de la T. Măgurele la Nicopole — abia la 16 iulie, cu două vapoare și pe platforme plutitoare amenajate special și puse la dispoziție de marina rusă. Căpitanul M. Novosilschi — din însărcinarea comandantului suprem — a pregătit aceste mijloace de transport⁶⁹. Regimentul 5 linie (infanterie) s-a îmbarcat cel dintâi, fiind urmat de Regimentul 14 dorobanți și apoi de regimentele de călărași. Acest prim transport a fost întâmpinat, pe malul drept al Dunării, „de două companii ruse“, din Regimentul Kostroma „cu muzică și drapel“. Așa a fost întâmpinat, „cu ceremonialul cuvenit“, primul detașament al armatei române care a coborât pe malul bulgăresc „cu urale entuziaste“. Ambele trupe „se salutară, drapelele se înclină de amîndouă părțile“, apoi generalii Manu și Stolîpin⁷⁰ „schimbară saluturi de politeță“, iar după aceea „pavilionul rus fu coborît de pe cetatea Nicopole și înlocuit cu cel român“. Astfel a descris *Istoricul războiului*⁷¹ primirea făcută trupelor române la Nicopole. Regimentul 14 dorobanți și 8 călărași au luat, îndată, în primire orașul și fortăreața, Regimentul 5 linie a fost postat la râul Osma, iar Regimentul 3 călărași a primit însărcinarea să facă — împreună cu un detașament de cazaci — recunoașteri în direcția Plevnei și a Rahovei.

După a doua înfrîngere de la Plevna — 18 iulie, — s-a produs panică în rîndurile trupelor rusești care se retrăgeau, în dezordine, spre podul de la Șiștov. Această situație critică a determinat guvernul rus să mobilizeze și să cheme pe cîmpul de luptă noi unități militare — inclusiv garda imperială — și să solicite concursul urgent al întregii armate române, singura care, fiind în apropiere, putea opri în acel moment o eventuală invăluire din partea trupelor turcești. Astfel, la

67. *Memoriile...*, vol. X, p. 29, vol. IX, p. 78, 81, 85.

68. N. Iorga, *Războiul pentru independența României*, p. 122—123.

69. *Sbornik materialov...*, vol. 31, p. 378 și vol. 32, p. 428—430.

70. Generalul Stolîpin, numit comandant al cetății Nicopole, nu a fost, inițial, încîntat de trecerea trupelor române pe care — în telegramele către marele duce Nicolae și către generalul Krüdner — le considera drept „o povară fără să aducă vreun folos“ și pretindea că „ar fi rușinos“ pentru un general rus „să comande numai trupe românești“. Primind însă ordine de la comandamentul suprem, a trebuit să se supună, iar mai tîrziu și-a revizuit părerea — că și alți străini — în privința capacității și vitejiei trupelor române. (*Ibidem*, vol. 32, p. 41, 42, 72, 83, 84, 85, 95, 97, 181, 248, 264).

71. *Istoricul războiului din 1877—1878*. Partea I-a, p. 250.

19 iulie, marele duce Nicolae a trimis domnitorului Carol cunoscuta telegramă : „Turcii, adunînd cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și, dacă se poate, să treci Dunărea cu armata, după cum dorești. Între Jiu și Corabia demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele”⁷². Ca urmare a acestei cereri urgente, au fost trimise, imediat, peste Dunăre restul trupelor din Divizia a IV-a.

La 22 iulie domnitorul Carol a răspuns marelui duce Nicolae că, în urma telegramei din 19 iulie, a luat toate măsurile pentru a concentra „circa 30.000 de oameni” spre a se putea cuceri, printr-un efort comun, Plevna... care constituie un pericol permanent pentru armata imperială”. Totodată, au fost date dispoziții ca „în cel mai scurt timp” să fie construit „podul între Islaz și Corabia spre a grăbi trecerea Dunării și a asigura linia de aprovizionare”. În continuare, domnitorul, arătînd că din cauza mijloacelor restrînse și a faptului că „totul fusese organizat și pregătit” pentru trecere „în jurul Calafatului”, nu a putut aduce, momentan, „pe teren decît o singură divizie”, cere o amîinare pentru celelalte divizii. El roagă apoi pe marele duce să-l informeze asupra viitoarelor operațiuni militare, precizînd că armata română nu va putea înainta „mai departe de Plevna” și va menține „legăturile necesare” cu aripa dreaptă a armatei ruse⁷³.

Pînă la trecerea grosului armatei române în Bulgaria, trupele Diviziei a IV-a au ocupat poziții între Nicopole și Plevna și au îndeplinit, alături de unitățile rusești, diferite misiuni de luptă stabilite fie prin înțelegeri între comandanții ruși și români, fie hotărîte direct de comandamentul armatei imperiale⁷⁴.

În luna august, după alte telegrame insistente ale marelui duce Nicolae (la 9 și 19 august)⁷⁵, și după tratativele purtate între cele două guverne, grosul armatei române, trecînd peste podul improvizat la Siliștioara lîngă Corabia, a luat poziții de luptă, alături de ruși, în fața fortificațiilor de la Plevna. La tratative s-au convenit ca armatele aliate, rusă și română, dirijate spre Plevna, să fie puse sub comanda domni-

72. Vezi textul telegramei publicat în : *Memoriile regelui Carol I...*, vol. X, p. 38—39 ; Titu Maiorescu, *Istoria contemporană a României (1866—1900)*, București, 1925, p. 132 ; General Radu Rosetti, *Partea luată de armata română...*, p. 118 ; *Istoricul oficial rus al războiului*, tomul III (volumul IV), p. 12 ; *Sbornik materialov...*, vol. 31, p. 421 ; Textul publicat de T. C. Văcărescu, *op. cit.*, p. 180 ; General St. I. Fălcoianu, *op. cit.*, p. 104 și de alți autori e greșit, dîndu-se telegramii un caracter mai alarmant.

73. *Sbornik materialov...*, vol. 22, p. 176 ; vezi și *Memoriile...* vol. X, p. 45.

74. *Sbornik materialov...*, vol. 32, p. 181, 198, 205, 237-238, 249-251, 259-265, 285-286.

75. La 9 august marele duce Nicolae îl întreba pe domnitor cînd poate să treacă și-l ruga s-o facă „cît mai repede” (N. Iorga, *Războiul pentru independența României...*, p. 131), iar la 19 august informîndu-l despre atacurile turcești de la Zgalnița și Pelîșat accentua că este absolut necesar ca armata română, „ori unde ar fi ea, să treacă imediat Dunărea și să meargă înainte asupra Plevnei”. (*Documente război. indep.*, vol. V, p. 511—512).

torului Carol, secondat de generalul rus Zotov, ca șef de stat major⁷⁶. Cu comanda efectivă a trupelor românești a fost însărcinat generalul Al. Cernat, ministrul de război.

Armata română care trecuse Dunărea, în iulie și august, avea un efectiv de 38.000 de ostași, ceea ce reprezenta jumătate din efectivul trupelor aliate îndreptate spre Plevna. Mai târziu, în toamnă, când vor sosi pe front rezervele armatei ruse, inclusiv garda imperială, precum și încă o divizie română, armata noastră va reprezenta aproximativ o treime din totalul trupelor de încercuire a Plevnei. Astfel, în noiembrie, armata aliată de încercuire va ajunge la 125 de batalioane, 88 de escadroane și 64 baterii rusești și la 45 de batalioane, 38 escadroane și 19 baterii românești.

După cum se știe, trupele române au participat, alături de cele rusești, la cele mai importante bătălii din jurul Plevnei, iar apoi au înaintat spre Vidin și Belogratic, izgonind forțele militare otomane din nord-vestul Bulgariei.

La 30 august, sprijinite — în al treilea și al patrulea atac — de câteva unități rusești, trupele române au cucerit puternica redută Grivița I. Ziarele au anunțat marea biruință de la Grivița prin cuvinte edificatoare: „După o luptă crâncenă, în care rușii și românii s-au purtat ca leii, marea redută Grivița, care domină toate pozițiunile turcilor, a fost luată cu asalt”⁷⁷. Un căpitan francez, martor ocular, referindu-se la această luptă, scria entuziasmat: „Iată rușii și românii dînd în mod frățesc și brav acest faimos asalt de la Grivița! Nimeni nu mai dădea înapoi. Se cățarau pe întărituri și înaintau în strigăte de ură. La orele 6^{1/2} reduta I era cucerită”. Un sublocotenent român, escaladînd primul, a înfipt drapelul pe redută⁷⁸. Bravura trupelor române și cooperarea lor cu rușii au fost remarcate și de un comandant turc. Astfel, Izzet Fuad Pașa, scriind despre lupta din 30 august, preciza „că, la aripa dreaptă, românii și-au arătat, de asemenea, valoarea, iar atacul lor a reușit; ei au luat faimoasa redută Grivița, pe care au păstrat-o cu ajutorul rușilor”⁷⁹.

În bătălia pentru cucerirea Rahovei, au participat, pe lângă detașamentul colonelului Gh. Slăniceanu, de circa 5000 ostași români și un detașament ruso-român, de 1.200 oameni, format din ulani, artileriști, călărași și dorobanți, pus sub comanda generalului rus Meyendorff. La

76. Kuropatkin, *op. cit.*, p. 43. Kuropatkin critică pe Zotov pentru că n-a acceptat ca armata română, care trecuse Dunărea pe la Corabia, să opereze între „Isker și Vid” spre a intercepta de la început comunicațiile lui Osman Pașa. El arată că dacă armata română ar fi operat în acea zonă, fortificîndu-se, avea „mulți sorți de izbîndă” deoarece Osman Pașa ar fi fost prins între două focuri, s-ar fi tăiat comunicațiile cu Sofia, s-ar fi scurtat „împresurarea Plevnei” și s-ar fi scutit „garda imperială de a mai vărsa singele pierdut mai apoi pentru ocuparea Gorni — Dubnicului și Telișului” (*Ibidem*, p. 44).

77. Vezi „Românul” din 3 septembrie și „Răsboiul” din 2 septembrie 1877.

78. Marquis de Grammez de Wardes, *op. cit.*, p. 159.

79. Izzet Faud Pașa, *Les occasions perdues*, Paris, 1900, p. 166.

9 noiembrie, acest general, raportînd că „Rahova a fost ocupată de trupele aliate ruso-române“, sublinia vitejia ostaşilor celor două armate — înfrăţiţi în luptă — care au respins pe turci la podul de peste riul Ogost. El scria : „toate eforturile disperate ale turcilor pentru a-şi croi un drum pe pod au rămas infructuoase datorită apărării eroice a dorobanţilor susţinuţi de cavaleria ruso-română, precum şi de artilerie“⁸⁰. Deşi în luptele de la Rahova participaseră şi aproximativ 600 de soldaţi ruşi, marele duce, felicitîndu-l pe Carol, ţinea să reliefeze că „izbînda de la Rahova aparţine întregă armatelor române“⁸¹.

Merită evidenţiat faptul că, — în afară de infanterie şi artilerie — la acţiunile pentru încercuirea şi asediul Plevnei a participat masiv, alături de ruşi, şi cavaleria română. Întrucît acţiunile cavaleriei noastre sînt mai puţin cunoscute, considerăm necesară o succintă abordare a lor. Precizăm că majoritatea regimentelor de călăraşi şi roşiori — constituie în brigăzi — au fost încadrate în divizii mixte ruso-române care îndeplineau diferite misiuni de luptă, de recunoaşteri, ori de capturare a convoaanelor de provizii şi muniţii inamice ce se îndreptau spre Plevna. La început brigada de cavalerie română, condusă de colonelul Rosnovanu, — care trecuse Dunărea în iulie — a format împreună cu o brigadă rusă divizia de sub conducerea generalului Lascarev. În zilele de 9 şi 10 august unităţi ruso-române din această divizie, după o luptă cu turcii la Dolni Dubnik, au capturat 300 care, trase de boi, cu provizii, 200 vite şi a făcut 17 prizonieri⁸².

La 28 august — după ce şi alte regimente româneşti fuseseră, între timp, incluse în divizia lui Lascarev — colonelul Victor Creţeanu, cu o brigadă de călăraşi şi roşiori, sprijinit şi de cîteva escadroane de dragoni ruşi, a respins la Gorni Etropol un atac al trupelor turceşti care, ieşind din Plevna, se năpustiseră asupra avanposturilor noastre. Cîteva zeci de morţi şi răniţi au rămas pe cîmpul de luptă din ambele tabere.⁸³ Peste o săptămînă, într-o încăierare cu turcii la Kneaja, cavaleriştii noştri au capturat şi un drapel turcesc.

La 7 septembrie divizia lui Lascarev a fost chemată la aripa stîngă a armatei de vest şi în locul ei a venit divizia a IV de cavalerie condusă de generalul Krîlov ; aceasta, împreună cu unităţile româneşti, a format un corp de cavalerie de 6000 oameni, cu 30 de tunuri (bateriile călăreţe) şi a întreprins numeroase acţiuni de luptă în jurul Plevnei. Spre sfîrşitul lui septembrie, Krîlov a fost înlocuit la comanda cavaleriei cu generalul

80. Vezi N. Adăniloae, *Contribuţii privind luptele de la Rahova şi Smîrdan (1877—1878)*, în „Studii“, XV, nr. 5/1962, p. 1198.

81. T. C. Văcărescu, *op. cit.*, p. 473—474.

82. Maior Gh. Manu, *Cavaleria română în războiul din 1877—1878*, Bucureşti, 1915, p. 8.

83. *Ibidem*, p. 10—11 ; vezi şi Colonel I. Manu, *Istoricul Regimentului I de roşiori 1830—1894*, Bucureşti, 1899, p. 91—92. În privinţa altor acţiuni conduse de colonelul Creţeanu şi la care au participat şi escadroane ruseşti, vezi *Sbornik materialov...*, vol. 41, p. 41—43.

Arnoldi. La despărțirea de trupe, printr-un ordin de zi, generalul Krîlov arăta : „Luptele de la Teliș, Gorni Dubnik, Rahova, Semeret Trestenik etc. precum și diferite expedițiuni încredințate de mine cavaleriei române, au făcut să reiasă într-un mod strălucit bravura, ținuta perfectă și exactitudinea în serviciu a brigăzilor de roșiori, de călărași și a bateriei călărețe ; . . voi păstra un sentiment sincer de stimă pentru regimentele de frunte pe care am avut onoarea a le avea sub ordinele mele“⁸⁴. Cuvinte elogioase la adresa trupelor noastre are și generalul Arnoldi care raportează domnitorului că „toate unitățile române . . și-au îndeplinit datoria . . cu multă abnegațiune și au fost de mare folos“ în operațiunile de încercuire a Plevnei ; „toate recunoașterile au fost făcute fără cea mai mică greșeală“⁸⁵.

În luna octombrie cavaleria română, împreună cu regimente de infanterie și baterii de artilerie, a participat alături de trupele ruse din detașamentul generalului Gurko la luptele din jurul Plevnei menite să cucerească punctele inamice întărite — Gorni Dubnik, Dolni Dubnik și Teliș — și să izoleze complet gruparea lui Osman Pașa. După ce operațiunea a fost încununată de succes, generalul Gurko, despărțindu-se de trupele române, le laudă, printr-un ordin de zi dat la 3 noiembrie, pentru bravura de care au dat dovadă. „Simt o plăcută datorie — scria Gurko — a mulțumi din inimă trupelor române care au fost sub comandamentul meu și care s-au ținut întodeauna și în toate împrejurările la înălțimea datoriei lor, nelăsând nimic de obiectat asupra-le și care au meritat considerațiunea ce le-a acordat M. S. Împăratul și aliatul nostru A. S. Domnitorul. Doresc ca această alianță, ce a existat între cele două armate, să fie un prilej pentru consolidarea în viitor a frăției de arme între cele două popoare vecine, rus și român“⁸⁶.

Izvoarele arată că bunele aprecieri erau reciproce. De pildă, după căderea Plevnei, când armata română înainta spre Vidin, au primit ordin, — de la generalul Cernat — și brigăzile de roșiori și călărași să se despartă de trupele ruse și să se îndrepte în aceeași direcție. Anunțându-l pe generalul Arnoldi despre această dispoziție, colonelul Victor Crețeanu ținea să-și exprime, totodată, respectul față de fostul său comandant : „Profit de această ocazie — accentua colonelul român — pentru a asigura pe excelența voastră că nu vom uita niciodată sollicitudinea de care ne-am bucurat din partea tuturor ofițerilor, generalilor armatei imperiale sub ordinele căreia am avut onoarea de a servi de la 23 august a acestui an“⁸⁷.

Luptînd alături în fața Plevnei, soldații ruși și români își împărtășeau bucuriile izbînzilor și tristețele insucceselor ; reușind să se cunoască mai de aproape mulți se împrieteniseră între ei. Un sergent, participant la război, arată că după o luptă comună — în care „roșiorii atacau pe turci din față“, în timp ce „cazacii și dragonii ruși îi luau

84. Colonel I. Manu, *op. cit.*, p. 107—113.

85. *Ibidem*, p. 116.

86. *Ibidem*, p. 117—118 ; vezi și *Memoriile . .*, vol. XI, p. 75.

87. *Sbornik materialov . .*, vol. 68, p. 84.

din coaste“ — sărbătorind victoria, s-a format o horă românească în care s-au prins și „cazaci, cubani, cerkezi“, comunicându-și astfel fiecare „veselia și preteșugul“. Sergentul menționează că se împrietenise cu doi caucazieni — frații Daniil și Constantin — și nu trecea zi fără să se vadă. „Dacă nu mă duceam eu în tabăra lor — precizează autorul — ei negreșit trebuiau să vină la mine să mă vază... Ori deciteori ne întorceam de la vreo luptă, îndată ne cercetam unul pe altul“⁸⁸.

Într-o lucrare sovietică apărută cu cîțiva ani în urmă se subliniază pe bună dreptate că „nu puține pagini glorioase în istoria frăției de arme ruso-române au fost înscrise în timpul asediului greu și singeros al Plevnei... Luptînd la Plevna cot la cot cu românii, soldații și ofițerii ruși au dat o înaltă prețuire dirzeniei și spiritului lor de sacrificiu. Mulți români care s-au remarcat la asaltul cetății au fost distinși cu ordine rusești după cum și „meritele militare“ ale rușilor au fost apreciate „de comandamentul român cu înalte decorații naționale“⁸⁹.

Cooperarea militară româno-rusă și vitejia celor două armate au dus — după cum se știe — la biruința de la Plevna unde trupele lui Osman Pașa — cel mai vestit general turc al vremii — rezistaseră cu îndirjire, la adăpostul unor fortificații inexpugnabile, timp de aproape cinci luni; iar odată cu cucerirea acestei cetăți, cea mai grea etapă a războiului din 1877 era încheiată și victoria finală a trupelor aliate devenise iminentă. Marele duce Nicolae, felicitînd pe domnitorul Carol — care comandase trupele de incercuire —, ținea să reliefeze că rezultatele strălucite care s-au obținut înaintea Plevnei sînt datorate în mare parte cooperățiunii vitezei armate românești, precum și impulsiei ce trupele aliate primeau de la comandantul lor“⁹⁰.

În încheiere trebuie să accentuăm că această cooperare militară a contribuit eficient la cîștigarea războiului din 1877 — 1878, la eliberarea bulgarilor și a celorlalte popoare balcanice de sub asupra otomană, la cucerirea independenței statale depline a României, implicit la întărirea prieteniei dintre poporul român și poporul rus. Pe bună dreptate, în expunerea prezentată la Sesiunea solemnă consacrată centenarului Independenței României, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „În cursul acestui mare război, care a avut o importanță hotărîtoare pentru cauza libertății și independenței popoarelor din Balcani, s-a încheiat o puternică solidaritate și frăție de arme între ostașii români și ruși, s-a dezvoltat și mai mult tradiționala prietenie, cu vechi rădăcini istorice, dintre cele două popoare“⁹¹.

88. Vezi Lt. Georgescu-Sergent, *Din carnetul unui veteran, 1877*. Ediție îngrijită de Gh. Georgescu-Buzău, Editura militară, București, 1956, p. 65—67.

89. *Istoria Rumâniei 1848—1917*, p. 240—241.

90. T. C. Văcărescu, *op. cit.*, p. 520—523.

91. Nicolae Ceaușescu, *Expunere prezentată la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marți Adunări Naționale și activului central de partid și de stat consacrată sărbătoririi centenarului proclamării independenței de stat a României*, Editura politică, București, 1977, p. 18.

LA COOPERATION MILITAIRE ROUMANO-RUSSE DANS LA GUERRE
DE 1877—1878

R É S U M É

Dans cet ouvrage, l'auteur s'occupe particulièrement des négociations qui ont conduit à l'alliance antiottomane roumano-russe et à la collaboration des forces armées des deux pays jusqu'au passage du Danube. Sur la base d'une très riche documentation, on y présente les négociations qui ont conduit à l'alliance anti-ottomane roumano-russe et la coopération des deux armées dans la guerre de 1877—1878.

L'auteur conclut en montrant que cette coopération militaire roumano-russe a contribué d'une manière efficace à la victoire dans la guerre de 1877—1878, à la libération des Bulgares et des autres peuples du joug ottoman, à la conquête de l'indépendance d'État de la Roumanie et aussi au renforcement de l'amitié entre le peuple roumain et le peuple russe.